

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

8. De Vsura.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

habent: in alijs autem tribus in quibus ultra F prædicta Petrus vult quatuor ducatos ultra illos centum.

Tertium damnum campfori adiungitur. Dixi huiusmodi homines exigunt hæc à campforibus, vt dicitur, propter vsum pecuniæ, cum dant, in tempore medio à datione vsq; ad assignationem. Dicunt enim campfori. Tu lucraberis cum his pecunijs interim, & negotijs tuis eas accommodabis, & propterea volo, & ego aliquid commodi. Sicque lucrum ex industria campforis non ex pecunijs proueniens iniuste pensando lucrari voluit non absque vltra. Dixi autem, per se loquendo, quoniam per accidens contingit, absq; culpa hæc fieri, vt in tertio casu quibusdam videtur, si Petrus ex abusione mercatorum, & campforum nescire potest quantum ducati sui Florentiæ valent, & sic egens pecunijs suis ibi, coniectat iustum pro ut cambia valebunt tunc: non ex spe lucri, & sic cum consueverint ad primam petentium vocem campfores seruitium suum gratis impendere, ne forte volentes transferre pecunias cambii contractum secum velle inire deposcant, & sic æqualem promittunt Florentiæ summam pecuniæ, videtur posse transire. Quamuis enim hoc faciant campfores propter vsum pecuniæ, quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est, quia omnino omittunt pro alijs negotijs, & cambijs, & ministris soluunt, parum, & consuetum pro nihil haberi, videtur sicut de vfu libri in pignus dati, Sanctus Thomas dicit.

Si autem de cambijs his loquamur, vt fieri possunt, quia scilicet Petrus postet emere Mediolani à campfore centum ducatos Florentinos assignandos Florentiæ, vel commutare numismata, attendente qualitate numismatum, & distantia locorum (vt de contractibus campforum dicimus) tunc omnia cambia prædicta iustificari possent: quoniam contingit interdum centum, & duos emi albi centum, vt ex dictis patet. Nec obstat, quod Petrus non intendat pecuniam absentem præsentem facere, sed potius præsentem absentem, quoniam ex industria Petri hoc prouenit, quod absentaturus pecuniam suam, exponit eam tali commutationi numismatum, aut contractus emptionis rei assignandæ in illo loco, ut sic ubi damno suo transfuset eam simpliciter, per talem negotiationem transferat cum lucro. Nec est hæc industria damnabilis tamquam in fraudem inuenta, sed laudabilis, tamquam adiuuentia viarum iustarum, & utilium simul, unde Prouerb. capit. undecimo dicit. Simulator decipit amicum suum, iusti autem liberabuntur scientia, Et quoniam multos contingit esse volentes transferre pecunias suas de loco ad locum, & audientes alio ex huiusmodi translatione lucrari saltem propter varietatem monetarum, & nescientes distinguere contractum simplicis translationis ab huiusmodi contractibus commutationum, & confuse intendentes licite lucrari non ex usu pecuniæ quam dant campfori, sed ex cambio, ex quo credunt alios lucrari non videtur, quod isti sint damnandi, sed in meliorem partem eorum potius contractus sint interpretandi. Ex hoc enim, quod ex cambio dicunt velle lucrum iam contractum, quem nesciunt se velle inire, insinuare videntur: præsertim si arguant, ideo se hoc lucrum velle, quia si ipsi campfores e-conuerso contractum talem cum eis facerent, ma-

ius lucrum exigerent. Ex hoc enim iam manifeste patet, quod contractus campforios supradictos inire intendunt, & tanto iustius, quanto mitius, quam campfores. Accedit ad hæc, quod non videtur verum, quod de facto communiter volentes suas pecunias transferre cum lucro, dicant se hoc pro usu pecuniæ velle: sed forte aliqui mali sunt hoc dicentes, vel (quod verius puto) verba illa ignoranter à quibusdam dicuntur, credentibus rationabilem causam assignare. Et si quidem ignorantes assignantes huiusmodi rationem, intendant contractum cambii inire, propter hoc lucrum referre quamuis in ratione assignanda errent: iniustum tamen non faciunt. Sicut si quis credat se in contractu uenditionis, & emptionis licite lucrari propter tempus, quo pecunias suas occupatas tenet, & tamen non uendit, aut emit, nisi iusto pretio. Signum autem ad cognoscendum, qui sunt, qui hoc intendunt, potest accipi duplex.

Primum est, si in animo habent, nullo pacto usurarijs contractibus se immiscere: secundum vero est, si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta quod ita eis licere credunt, sicut campforibus. Et hæc de cambijs dicta sint. Mediolani in conuentione S. Mariæ Gratiarum, Anno salutis 1499. die 9. Decembris.

Hæc sunt pater uenerande, que mihi de cambijs sentienda uidentur, saluo semper omnium melius sententium iudicio: Tu ergo perspicaci ingenio, quo polles, dicta scrutando pericege, & si notis rem parem feci omnipotenti Deo, diuorq; Thomæ gratiæ referantur: Si autem, da ueniam: ego enim secundum ingenio mihi præstiti vires, quod potui, feci, bene vale. Finis.

TRACTATUS OCTAVVS

De usura, in sex questiones diuisus.

SUMMARIVM.

- 1 Num in usura transfertur dominium.
- 2 Num mutans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutaturus, absque omni tamen conuentione sit usurarius mentalis.
- 3 Num usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.
- 4 Num omnia bona usurarij, sint obligata eis à quibus usure extorte sunt.
- 5 Num altero herede usurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.
- 6 Num quando licet petere dampnum lucri cessantis possit peti totum lucrum cessans.

QVAESTIO I.

Vtrum in usura transfertur dominium.

QVAERTVM, Vtrum in usura transfertur dominium. Et videtur, quod sic. Primo, quia cum homo sit dominus rerum exteriorum per voluntatem, ex voluntaria translatione rei suae in alterum, transfertur dominium: sed accipiens mutuum sub usuris voluntarie transfert plus forte in alterum, ergo. Si dicatur, quod usura solutio non est simpliciter voluntaria, & ideo non transfert dominium. Contra, Voluntarium mixtum quale est in usuras, est voluntarium simpliciter

pliciter, quamvis non sit omnino voluntarium, quia habet aliquid inuoluntarii ad mixtum, ut patet tertio. Ethicorum, & ex eo, quod si quis taliter voluntarie consentiret actui peccati (puta stupro) non excusaretur à peccato mortali, quod non potest nisi voluntarie committi: quamvis enim male libenter, omnibus tamen consideratis voluntarie hoc eligit.

Præterea, In his, quæ traduntur metu mortis, transfertur dominium. ergo & in vsura. Consequentia probatur, quia ibi tanto minus est de voluntario, quanto metus mortis maior omissione, vel defectu rerum exteriorum inducente ad accipiendum mutuum sub vsuris. Titulus quoque habendi, & possidendi iniustior est in extorquente aliquid metu mortis, quam in extorquente per vsurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dominium, necesse est hic quoque transferri.

In oppositum est S. Thom. in Secunda secundæ quæst. 77.

Respondeo. In hac dubitatione sunt tres opiniones.

Prima est tenentium in vsura transferri dominium. & hi mouentur rationibus adductis habetque opinio hæc antiquos sectatores, ut S. Thom. in quarta distinctione decimaquinta. dicit. Sequi que eam videntur. Scotus in quarta distinctione. 15. quæstione 2. articulo 3. & Petr. de Palud. ibidem & gloss. 14. quæst. 4. si quis vsuram.

Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, scilicet eorum quorum vsus non est eorum consumptio. Sed, quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittenda est inuitas hæc. Non enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, otiri potest ratio transferendi, vel non transferendi dominium cum res data; materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominii ex voluntate, & iustitia dependeat.

Tertia autem opinio est dicentium in vsura non transferri dominium & hæc habet omnis generis sectatores. Tenent autem eam S. Thom. & Bonaventura, hic quidem in quarta distinctione decimaquinta illa vero in Secunda Secunda, quæstione 77. articulo tertio, ubi in calce corporis articuli dicit hæc verba. Si quis domum, vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solum tenetur restituere domum, vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos, quia sunt fructus rerum, qualis alius est Dominus, & ideo ei debentur.

Et quia hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotando primo, quod translatio rei, & translatio dominii illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absque translatione dominii, quia potest multis rationibus tradi in depositum, scilicet, vel in pignus, & cætera. Contingit, & dominium rei, puta vestris alteri tradere absque ipsius vestris traditione, ut patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifeste habetur, quod ad voluntariam traditionem rei non sequitur necessario voluntaria translatio dominii illius rei. Ad quod enim non sequitur translatio dominii, fieri non potest, ut sequatur translatio dominii voluntaria. Constat autem, quod voluntariam traditionem rei, dominii translatio non sequitur, ut patet cum traditur in depositum. Non comitatur igitur necessario voluntaria tran-

A flatio dominij voluntariam traditionem rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In vsura aut transfertur dominium ex ipsa voluntaria vsura exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria translatione dominij, aut ex utroque simul: sed nihil horum hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniam homo est dominus rerum exteriorum per uoluntatem, & in proposito necesse est si dominium transfertur, voluntate soluētis vsuras hoc fieri. quoniam constat lege, aut quacunque aliena voluntate hoc non causari. Voluntate autem soluētis hoc fieri, duplici tantum uia potest: aut per exhibitionē rei, aut per ipsam translationem domini. Aut. n. transfertur dominium eo quod soluens vsuras voluntariè dat vsurario plus sorte, aut quia intendit transferre dominium illius excreſcentiæ à se in vsurarium, vel propter utrunque. Sed quod dominium non transferatur ex vi uoluntariæ traditionis illius excreſcentiæ, ex dictis patere potest.

B iam enim patet, quod ad hoc non sequitur necessario translatio dominij. Ex hoc enim quod vsurario datum ducatum pro vsura, nihil aliud necessario conuinci potest, nisi quod uoluntariè illum ei assigno: nec potest ex hoc conuinci, quod trado illum ad hoc, ut sit suus. Et si queratur. Ad quid ergo das ducatum illi? in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuari aliter non vult. Et confirmatur: quia sicut soluens vsuras, consentit in solutionem ducati: & tamen non consentit in eam, in quantum iniusta est quia nullus patitur iniustum uolens: (ut dicitur in 5. Ethic.) ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc quod consentiat in translationem dominij illius. Quod uero in soluente vsuras non sit intentio transferendi dominium, patet ex eo quod in huiusmodi partim inuoluntariis traditionibus quanto minor abdicatio iuris proprii saluari potest, tanta censenda est & non maior: ut patet de proiciēte merces proprias in mare, orta tempestate. Quamuis enim proicētio talis sit uoluntaria, non tamen habentur res proicētæ pro derelictis: sed intendit proiciēns, si res casu saluatur, ut suas habere. Unde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, tenetur domino petenti, & offendentis suas esse, liberè tradere. Cōstat autem quod minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eā retinendo sibi dominium, quam transferendo dominium, & reseruando sibi tantum ius repetendi: quoniam primum claudit secundum, & non e conuerso. Constat quoque ex dictis, quod vsuræ solutio uoluntaria saluari potest absque intenta abdicatione domini: quia aliud est uoluntariè dare, & aliud est uoluntariè dare ad hoc, ut sit suum. Non igitur est intentio, aut uoluntas transferendi dominium in soluente vsuram. Et confirmatur: quia cum contra vsurarios omnia iura clament, interpretanda sunt omnia, quantum ueritas permittit in odium eorum, & si res hæc penderet sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liqueat autē quod translatio dominij multum fauet vsurariis: ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat, ex supradictis autem apparet rationem ad oppositum esse: ergo. Et per hæc sufficienter patet tertium membrum, quod scilicet in vsura non transfertur dominium propter utrunque simul, scilicet voluntariam assignationē rei, & intentionem transferendi dominium.

C D E Secundo principaliter probatur idem sic: Si in Opuſc. Caiet. Q 3 vsura

usura transferretur dominium, extorquens agrum **F**
 usurarie non tenetur ad restitutionem omnium fru-
 ctuum, sed satisfaceret restituendo agrum, vel eius
 pretium, sed hoc est falsum, & contra omnes, ergo
 in usura non transferretur dominium. Consequen-
 tia (in qua sola consistit tota difficultas) declara-
 tur ex differentia, quæ est inter æqualitatem seruan-
 dam in recompensatione rei fructificantis, quan-
 do translatum est dominium, & æqualitatem ser-
 uandam in recompensatione eiusdem, quando
 non est translatum dominium. Cum enim ager
 transit de domino in dominum, quocumque titu-
 lo id fiat, sufficienter satisfit primo domino, si da-
 tur sibi tantum, quantum ualet substantia agri, pen-
 sata uirtute fructificatiua, & aliis conditionibus,
 quæ in contractu uenditionis eius pensanda fu-
 isent: nec plus exigit iustitia commutatiua, quo-
 niam seruata æqualitate rei ad rem completa est
 ratio iustitiæ. Quando uero ager mutat quidem
 possessionem, sed non dominium secundum ue-
 ritatem, non sufficienter satisfit domino eius, dan-
 do pretium agri, sed oportet omnes fructus per-
 ceptos, & qui potuissent à diligenti cultore perci-
 pi, restituere, quia sunt fructus agri, cuius alter est
 dominus. Si ergo in usura translatum est domi-
 nium agri per usuram extorti, sufficienter fieret
 restitutio dando agrum tantum, vel pretium æ-
 quale, pensata substantia agri & eius uirtute fructi-
 ficatiua, non autem fructibus perceptis quoniam
 usurarius percepit fructus de re sua. Et confirma-
 tur hoc ex ratione, qua constat, quod fructus per-
 ceptos ex agro empto ex pecunia usuraria non te-
 netur quis restituere: quia sunt fructus agri sui.
 Hæc enim eadem ratio cum efficax sit, in vi istius
 uniuersalis tenet, nullus tenetur restituere alteri fru-
 ctus agri sui proprii, nisi enim uelis hæc uerifica-
 retur, ratio ex particularibus conficeretur, & con-
 sequenter rueret. Si ergo agri per usuram extorti
 transferretur dominium in usurarium, sequitur quod
 non tenebitur ad restitutionem fructuum, quos
 per uiginti forte annos percepit, quod erat dedu-
 cendum. Si dicatur quod in translatione domini-
 omnino uoluntaria (qualis est uenditio, &c.) ue-
 rum est, quod sufficit reddere æquales agro: sed
 in translatione inuoluntaria aliquantulum (qualis est
 usura solutio) non sufficit reddere pretium agri,
 sed oportet, fructus quoque perceptos restituere.
 Hoc non euadit: quoniam tota differentia ex hac
 ratione assignatur propter omnino uoluntarium,
 & inuoluntarium mixtum. Ex hac autem differ-
 rentia nihil aliud oritur nisi, quod ubi translatio
 non fuit omnino uoluntaria, oportet non solum
 reddere pretium agri, sed aliquid correspondens
 illi conditioni inuoluntarii: sicut semper in resti-
 tutionibus faciendum est. Nec habetur ex ea,
 quod teneatur restituere fructus: qua enim ra-
 tione potest unquam conuinci, quod teneatur ali-
 quis restituere alteri fructus agri proprii? Si dica-
 tur, quod restitutio fructuum facienda est non
 ratione domini, sed ratione damni, quod patit-
 ur ille, à quo ager extortus est per usuram, dam-
 nificatus siquidem est non solum in agro, sed in
 fructibus percipiendis, & ideo quamuis utro-
 que translatum sit dominium à se, competit tam-
 en repetitio. Hæc responsio falso innititur fun-
 damento, scilicet, quod damnificatus in agro sit
 damnificatus in omnibus fructibus percipiendis,
 sic, quod restitutio debet adæquare, & agrum, &

fructus. Tum, quia hoc non habet locum, quan-
 do transferretur rei fructificantis dominium, quia
 statim translato dominio rei, omne damnus, aut
 emolumentum futurum domino rei cedit. Tum,
 quia etiam quando non transferretur dominium
 uniuersaliter verum non est.

Ad cuius euidenciam, subtiliter, & breuiter,
 tangendum est, quare, & quando aliquis teneatur
 ad restitutionem fructuum, & quando & qua-
 re non. Hoc autem ex duobus principiis regulan-
 tibus restitutionem haberi potest.

G Primum est, quod sufficit restituere simpliciter
 secundum est, quod aliter restituendum est dam-
 nificato in his, quæ erant eius in actu, & aliter in
 his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habe-
 tur, quod si ponatur, quod Petrus rapuerit agrum
 Martino, quem subito combusserit ac iniuriam
 totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit simi-
 lem, & æqualem agrum Ioannis, quem conser-
 uauerit fertilem, & elapsis decem annis Petrus u-
 trique satisfacere uelit, non tenetur tantum dare
 Martino, quantum Ioanni: sed Martino sufficit
 reddere tantum quantum ualebat ager tempore
 rapinæ, & combustionis (subintellecta semper sa-
 tisfactione iniuriæ, & interesse) Ioanni uero opor-
 tet reddere, & agrum, & fructus per decennium
 perceptos. Quia quum sufficit reddere simpliciter
 quod simpliciter ablatum est, & à Martino sit ab-
 latus tantum ager cum fructibus in potentia, qui
 in potentia fructificatiua agri pensaretur, quando
 uenderetur ager, sat est reddere tantum quantum
 ualebat ager fructificatiuus. Quia uero à Ioanne
 non tantum ablatum est ager, sed fructus actu pro-
 ducti per decennium occupati sunt, quum fructus agri
 nascuntur domino agri, non satisfieret Ioanni, si
 æquale agro, & potentie fructificatiuæ restitueret,
 sed oportet æquale fructibus actu perceptis redde-
 re. Statim enim ut producantur fructus, sunt ac-
 tualiter sub dominio eius qui est agri dominus,
 quamuis non possideat, & ideo oportet tanquam
 res, quæ fuerunt actu alterius restituendo recom-
 pensare.

I Ex his autem omnibus id quod intendimus e-
 uidenter habetur, quod, si fructus restitutioni ob-
 noxii non sunt, nisi quia sunt fructus rerum qua-
 rum alius est dominus, ita quod dominium fru-
 ctuum non quodcumque, sed actuale exigitur ad
 hoc, quod fructus agri sint sibi restituendi. Sed si
 in usura transferretur dominium, nec actuale nec
 potentiale proxime dominium fructuum reman-
 net apud eum, a quo extortus est ager, quia non re-
 manet actu dominus agri, qui est dominus in po-
 tentia proxima fructuum producendorum. Nul-
 la igitur ratione usurarius tenebitur ei omnibus
 fructibus perceptis: sed sat erit, si uel pretium agri
 tantum reddet, uel secundum hæc ultimo tracta-
 ta, si satisfieret quo ad tractatus præceptos ad ar-
 bitrium boni uiri: sicut damnificans aliquem in
 his, quæ habet in potentia. Vtrumque autem ho-
 rum est contra omnes doctores, & ueritatem. Fa-
 tendum est ergo absolute, quod in usura non trans-
 ferretur dominium.

K Et per hæc patet responsio ad obiecta. Ex di-
 ctis siquidem in prima ratione patet solutio u-
 triusque primi quidem, quia plus requiritur ad
 translationem domini, quam uoluntaria tra-
 ditio illius rei: exigitur enim, quod uolun-
 tarie, tradat eam alteri ad hoc, ut sit sua, quod
 soluens.

soluens usuras non facit. Et per hoc idem negatur assumptum secundum: mericulosus enim quāvis uoluntarie det pecuniam propriam inuafori, non tñ ad hoc, ut sit sua, sed ipse uiderit. Et ideo non transfert dominium illius a se, Medio. die 2. Aprilis. 1500.

Q. V. A. E. S. T. I. O. I. I.

Utrum mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit usurarius mentalis.

Queritur utrum mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit usurarius mentalis.

Et uidetur quod sic. Primo, quia spes principalis alicuius muneris habendi ex mutuo usuram parit: iuxta illud Luc. 8. Mutuum dare, nihil inde sperantes, & communem sententiam doctorum, sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

Præterea, Taliter mutuans, male agit, ut patet extra de usuris, capitulo consultit: & ut ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Constat autem quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid ultra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad usurariam prauitatem: ergo talis mutuans est usurarius mentalis.

In oppositum est commune hominum iudicium excusans eum, qui non uult amplius mutuari amico, qui noluit sibi remutuare, sed uult mutuari alteri amico, a quo sperat, quod accidente casu remunerabit sibi. Talis enim manifeste sperat obsequium a manu mutando: & sic nisi crederet illud futurum non mutuarer: ut patet ex eo quod non uult priori amico amplius mutuari, quia noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sententiam non peccat. Non est ergo usurarius mutuari sub spe aliquid ultra sortem consequendi.

Respondeo, Ista questio mota fuit coram Urbano 3. ut in decretali allegata patet, nec fuit aperte decisa, sed gloss. ibidem distinguit de duplici spe, principali scilicet, & secundaria, & dicit, quod spes principalis constituit usuram non autem secundaria.

Subtilius autem dicendo, occurrit ex dictis Sancti Thome in q. de malo, quæst. 15. ar. vii. ad decimum tertium notandum quod dupliciter aliquid potest a mutuo sperari. Uno modo quasi debitum ex aliqua obligatione tacita uel expressa, & sic quodcumque munus speretur, illicite speratur.

Alio modo, ut gratuitum & absque aliqua obligatione præstandum, & sic quodcumque munus speretur, licite speratur. Licite autem sperari a mutuante dico, quod libet munus gratuite & amicabiliter retribuendum sibi ab eo, cui mutuat, etiam si alia noller mutuari. Et hoc probatur dupliciter: ratione, & autoritate. Ratio siquidem huius est, quia licitum est ex mutuo affectu beneuolentiæ spe etiam principali intendere. Ex uero amore, & solo ipso sufficenter emanat gratuita, & amicabile recompensatio, & propterea eiusdem rationis est sperare amicitiam & sperare gratuitam remunerationem. Vnde si mutuans spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicite sperat, consequens est, quod mutuans spe gratuita remunerationis nihil illicite speret.

Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sit mutuanti debita secundum naturale ius, &

A ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequens est, quod nihil ultra sortem & debitum speretur, & quod sicut rationabiliter a mutando desistit desperans de restitutione mutuandæ fortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amabili affectu.

Vtrumque horum mutuanti naturali iure debetur, quamuis difformiter: quia primum ciuilem obligationem reddendum est secundum, naturali gratitudine tantum.

Authoritas autem ad hoc habetur, dicitur assignata à Sancto Thome inter spem in usura & simonia, scilicet quod quia in simonia id quo datur, est Christi, & non dantis: ideo nullum munus debet sperari. In usura uero mutuans dat id quod suum est, ideo potest sperare aliquam amicabilem recompensationem. Ex hac siquidem differentia patet, quod de se principali loquitur, sine qua, res non fieret: aliter differentia nulla esset: nam constat quod etiam in traditione spiritualium, oculus sinister seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

Quum ergo queritur an mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi aliter non mutuaturus, omni tamen conuentione & petitione cessante sit coram Deo usurarius. Absolute quidem responderi potest quod usurarius est quia quæstio talis sic præsupposita sonat spem mutuanti inesse, ut ex mutuo aliquid habeat ultra sortem quod est illicitum. Sed si addatur tit. quæstionis scilicet amicabiliter, aut gratuite (ut si queratur, an mutuans sub spe alicuius muneris amicabiliter consequendi, alias non mutuaturus, &c. sit usurarius) dicendum est quod non, quia nihil speratur ex mutuo ultra sortem, sed ex affectu amabili. Vnde breuiter posset cum distinctione ad quæstionem motam dici, quod, aut talis mutuans sperat aliquid ultra sortem ex mutuo, & sic usuram committit, aut ex effectu amabili eius cui mutuat, & sic non peccat.

Et per hæc patet responsio ad obiecta. quoniam mutuum dantis prohibentur nihil inde, id est ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicuntur male agere: quia nisi ex mutuo ad quid sperarent emolumentum, non mutuarer. Ex dictis autem patet hoc esse verum, nec obstare determinationi, qua dictum est licitum esse sperare aliquid gratuito consequendum. Mediolani, die 6. Aprilis, 1500.

Q. V. A. E. S. T. I. O. I. I. I.

Utrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

Queritur, utrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

Et uidetur quod sic. Omne alienum restitutioni obnoxium, sed omne lucrum usurarium est alienum vel quia non est translatum dominium, uel saltem quia competit repetitio: ergo.

Præterea, Extra, de usuris c. consultit. dicitur, quod usurarii mentales ad ea, quæ taliter sunt accepta restituendum in animarum iudicio efficaciter sunt inducendi: ergo ad restitutionem tenentur.

In oppositum autem est, quia nullus tenetur ad restitutionem eius, quod nullo modo occulte aut manifestè extorsit per se uel alium, quamuis intendat extorquere: sed usurarius pure mentalis nihil directè, uel indirectè extorqueat, quamuis hoc intendat: ergo non tenetur ad restitutionem eius, quod sibi ultra sortem datum est secundum spem suam.

Opusc. Caiet. Q. 4. Re-

Rñdeo in hac dubitatione prætermittendum est, **F** quis & quotuplex sit vsurarius mentalis: deinde respondendum est, quæ sit. Ad vsurarium mentalem tria requiruntur.

Primo, quod intendat præter mutuatam sortem aliquid lucri: aliter vsuræ ratio non saluaretur.

Secundo, quod talis intentio sit talis, quod sine ipsa non mutuetur: spes enim secundaria vsurarium non facit.

Tertio, quod illud lucrum non intendatur quasi gratuite & amicabiliter habendum, sed vt ex obligatione propter mutuo præstitum dandū, vt eū in alia quæst. ex doctrina S. Thom. diffinitum est, spes habendi aliquid vltra sortem gratuite, & amicabiliter vsuram non facit, sed licita est. Et sic vsurarius mentalis est, qui intendit ex mutuo aliquid vltra sortem gratuite dandum aliter non mutuetur.

Quamuis autem proprie loquendo duplex tantum sit vsurarius mentalis (de quo est quæstio) extenso tamen vocabulo triplex inuenitur.

Primus est, cui lucrum speratum succedit modo sperato, id est non gratuite, sicut & ipse sperabat non gratuite sibi dandum.

Secundus est, cui lucrum speratum succedit nõ modo sperato, sed meliori, quia scilicet lucrum, quod sperabat ex obligatione dandum, gratuite sibi datum est.

Tertius est, cui lucrum speratur datur propter aliquam tacitam eius petitionem. Et quia vsurarius tertio modo, est non pure mentalis propter exteriora signa, quibus tacite petit aliquid vltra sortem ex mutuo, & hoc parum differt à perfecta vsuræ ratione, quo pacto aliquid plus exigitur, & ideo de hoc non est præfens quæstio, constat enim talem teneri ad restitutionem. Quia etiam vsurario mentali primo modo lucrum, quod datur, non datur omnino voluntarie, & praua intentione ab eo speratur, communiter, & bene dicitur etiam talem teneri ad restitutionem. Sed de vsurario secundo modo (cui, scilicet gratuite donatur quod praua intentione speratur) diuersa doctorum videtur esse opinio. Ioan. Andr. in Mercurialibus, regula, pactum. Innoc. Host. & Panorm. in capit. consultuit de vsuris, & glos. in cap. mandato. de simonia. dicentibus talem obnoxium restitutioni. Richardo vero, & Scoto in 4. distin. 15. cum sequacibus hoc negantibus. Et illorum quidem ratio duplex est. Prima, quia omne lucrum vsurarium est lege vtriusque testamenti prohibitum, & restituendum in distinetà Theologis dicitur. Constat autem tale lucrum, quamuis dono datum esse vsurarium ex eo quod mutuum fuit vsurarium ex prauitate intentionis. Secunda, quia contractus à principio vitiosus effectum fortitur vitiosum, contractus autem talis mutui est vitio vsuræ deprauatus ex intentione lucri consequendi ergo effectum inde secutum, scilicet lucrum dono datum, vitiosum necesse est esse, & consequenter restitutioni obnoxium. Istorum autem ratio super donatione libera illius lucri fundatur, adstruuntque hoc exemplo furri mentalis, dicentes, Si alicui intendenti furari aliquid, illud à Domino donetur, licite accipitur absque obligatione ad restituendum. Simile enim quid patet accidere in vsurario mentali: intendit namque iniuste habere lucrum, melius tamen sibi succedit quia donatur. Dicentium quoque vsurarium mentalem teneri ad restitutionem, alij asserunt restituendum esse ei, qui donauit, quia re-

gulare est, quod lucrum vsurarium reddendum est ei à quo habitum est. Alii autem affirmant dandum esse tale lucrum pauperibus, non illi, cui dedit: quoniam ex quo sponte dedit, repetitionis ius à se abdicauit: ex quo vero vsurarius iniuste accipit retinere illud non potest, ac per hoc pauperes Christi succedunt.

Et quoniam (vt ex inferius dicendis patet) opinio, dicens talem vsurarium non teneri ad restitutionem, veritatem assequitur: ideo declaranda sunt tria.

Primo, quod non tenetur restituere illi, qui dedit: secundo, quod tenetur restituere pauperibus: tertio, quod absolute non tenetur restituere.

Primum declaratur sic: Restitutio secundum communem Theologorum doctrinam non ideo est necessaria, vt ab illo, qui lucratum est, lucrum auferatur, sed in commutationibus inuoluntariis, ut damnum passio satisfiat, & in commutationibus voluntariis, ut illi, qui minus habet, quam debet habere, reddatur, quod est sibi debitum. Sed in casu proposito ille, qui dedit, nec est dandum passus, quia nullus patitur iniustum uolens, nec minus habet quam sibi debeatur, quia libere donauit, donum autem, est datio irredibilis: ergo sibi non est restitutum faciendum.

Secundum declaratur dupliciter. Primo, quia (ut patet ex theologis in quarto sentent. distinctione decima quinta) duo sunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi, Alterum prohibitum secundum se, ut simonia, & cetera. Alterum prohibitum secundum suam causam tantum, ut meretricem. Constat autem lucrum propositum, nec esse prohibitum secundum se, (quia datio non est iniusta, quum sit libera donatio) nec secundum suam causam, quia supponitur libere, & sponte hoc donari, & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandum.

Secundo si pauperibus erogandum esset, hoc non esset ob aliud, nisi propter iniustam accipientis intentionem, sed ex hoc non sequitur obligatio ad restituendum: ergo. Declaratur minor, quia suscipiendo illud lucrum secundum veritatem dono datum, aut credit illud donari, & tunc patet etiam receptionem esse iustam, quamuis prima mutuantis intentio fuerit praua, & adhuc perseueret, sicut quod etiam si non donaretur uellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari, sed male libenter sibi dari, & tunc cum secundum veritatem illud donetur, & donum licite accipi possit, iste iniuste accipit non ideo, quia agat contra aliquod ius, sed quia agit contra conscientiam distantem sibi, quod receptio hæc sit iniusta: quum (vt dictum est) secundum veritatem sit iusta secundum se, & in promptu sit, vnde possit discerni, quod iuxta sit: ex eo namque quod nec directe, nec indirecte ipse aliquid petijt, & ille sponte offert, conijcere poterat quod libera donatio erat. Ex hoc autem solo, quod acceptio est contra conscientiam nulla ratio suadet nasci obligationem ad non retinendum illud acceptum, nisi durante tali conscientia: potest namque postmodum conscientia erronea deponi, & incipere iuste possideri, quod cum peccato retinebatur. Si autem talis conscientia deponi non possit ab aliquo, reddendum esset nec pauperibus, sed illi, qui dedit, quia non est accepta donatio, quia non credit esse. Aut neutrum credit, vel quia non cogitat, vel dubius est, & tunc, quicquid sit de peccato, eisdem rationibus

nibus habetur, quod ad restitutionem non tenetur, quum non sit deterioris conditionis in hoc tertio casu, quam in secundo. Tertio autem declaratur soluendo simul ratione alterius opinionis. Vbi sci- to, quod aliquid esse lucrum usurarium dupliciter contingit, scilicet per se, & per accidens. Usurarium per se, integratur ex duobus, quorum secundum sequitur ex primo, si ex eo quod est pretium rei iam soluta, vel non ex tantis, & quod est aliquo modo inuoluntarium, hæc enim est natura usurae, vt patet exercitatis. Usurarium autem per accidens est, quod secundum se has non habet conditiones, sed secundum quod stat sub intentione, vel opinione alicuius, & propterea contingit esse voluntarium ac per hoc non esset usurarium, nisi quia usurarium lucrum species est lucri inuoluntarii. Quum autem restitutio ex natura lucri nascatur, quod secundum se alteri debitum est, vt reddatur (quia est actus iustitiæ commutatiuæ, cuius terminus & obiectum est id quod secundum se est iustum, quod opponitur iniusto secundum se, non secundum acci- dens) consequens est, quod lucrum usurarium per accidens non est restitutioni obnoxium, sed tantum lucrum secundum se usurarium. Et quia in casu proposito lucrum perceptum non est usurarium per se (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntarie, sed ex affectu gratuito sponte donati) sed est usurarium per accidens propter intentionem, si corruptam suscipientis, consequens est quod tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quonia scietia est de his, quæ sunt per se, ideo sermo Theo- logorum dicens indistincte usuram esse restituendam intelligitur de usura per se, non per accidens qualis est in proposito. Lucrum siquidem usura- rium per se est effectus ipsius prauæ intentionis ad- iunctæ mutuo, & datur non omnino uoluntarie. Quod autem sponte dono datur, quamuis ex praua intentione suscipientis usurarium per accidens sit, non illius prauæ intentionis effectus est, sed ex gratuito effectu donantis procedit, & ideo resti- tuti non oportet.

Et per hoc idem fundamentum patet responsio ad obiecta in principio, quia licet usurarium per se sit alienum, non tamen usurarium per accidens, quale est istud. Decretalis quoque illa de lucro usura- rio per se intelligenda est, non de eo quod est per accidens. Mediolani, die 8. Aprilis, 1500.

Q V A E S T I O IIII.

Vtrum omnia bona usurarij sint obligata eis a quibus vsura extorta sunt.

Quaritur vtrum omnia bona usurarij sint obligata eis a quibus usura extorta sunt.

Et videtur quod non. Quia obligatio realis transit cum re, sed multæ res usurariorum possunt alienari absque aliqua obligatione eas comitante, vt patet de bonis patrimonialibus non ergo omnia bona usurarij sunt obnoxia usuris reddendis.

Præterea, si omnia usurarij bona essent obligata nec genere usurarij posset accipere dotem ab eo qui haberet alias, vnde posset restituere, nec aliquis posset aliquid ab eo emere simpliciter, & creditoribus competere actio super illis rebus, & sic multi illaquearentur etiam bona fide indecentes. Hæc autem omnia absurda sunt: ergo, &c.

In oppositum est glossa, extra de usuris in cap. tua nos, & in 6. cap. quanquam.

Respondeo in hac questione sunt duæ opinio- nes, vt refert Pan. extra de usuris, in cap. quum tu, & in c. tua nos. Communis siquidem antiquorum

A canonistarum opinio fuit, quod omnia bona usura- rarij sunt tacite obligata eis, a quibus usura extor- ta sunt. Ioannes autem And. & Host. & ipsi Pan. & Moderni tenent oppositum, quia nullo iure p- batur talis obligatio, & quia aliter multi illaquea- rentur.

Sed si diligenter considerauerimus, inueniemus vtranque opinionem aliquo modo verum dice- re. Sciendum est ergo triplicia bona posse habere usurarium, scilicet extorta per usuram, & empta ex pecu- nia usuraria, & alia quæ omnino munda sunt ab usuris, puta matrimonialia. Obligatio quoque ali- cuius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ conuenit rei ex iure, quod habetur super re illa particulari. Obligatio vero personalis in proposito est quæ conuenit rei, non ratione, sui, sed ratione personæ cuius est. Differunt autem hæc obligationes tripliciter. Primo in radice iam tacta: quia, realis oritur ex ipsa re, quæ alteri obno- xia est vt patet de re furto ablata. Personalis vero redundat in rem ex persona Domini obligati ad satisfaciendum, puta ad reddendum creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundo, quia realis semper comitatur rem ad quemcunque, & quod- cunque res transeat, vt patet de re rapta, personalis vero non semper comes est rei, sed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamen obligatione in domo eius. Quum enim domus, verbi gratia, non est obligata creditori, in quantum hæc res, sed in quantum est debitoris, statim vt de- finit esse debitoris, definit esse obligata, cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertio, quia res obligationem realem habens annexa nec vendi, nec emi aut quocunque alio modo aliena- ri liberè potest, obligata autem ratione personæ, alie- nari liberè potest, quandoque apud personam illam remanet vnde creditori satisfacere possit. Patet hæc in bonis futuris, non tamen furto ablati, & in ceteris debitis.

His igitur stantibus deduco dno. Primo, quod bona per usuram extorta sunt obligata eis, a qui- bus extorta sunt obligatione reali. Secundo, quod bona cetera siue empta ex pecunia usuraria, siue non, sunt obligata usurario obligatione personali, non reali. Primum patet ex eo: quod vnaquæque res occupata ab altero habet realem obligationem ad dominum suum: sed res per usuram extorta occu- pantur ab usurario absque translatione domini: vt alias diffinitum est: ergo sunt reali obligatione ob- noxiæ eis, a quibus extorta sunt. Confirmatur quo- que hoc ex iure fructuum. Res enim ex sui natura non fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actio- ni reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura non fructificaret illi: sed res per usuram extorta si fructificant non usurarijs, sed illis, a quibus extor- ta sunt, fructificant non ex aliquo pacto aut con- tractu superaddito, sed ex natura rerum: vt patet, et go. Secundum vero quo ad omnes partes à S. Tho- quoque in Secunda secundæ, quæst. 97. arti. 3. ad se- cundum, habetur, & ratione probatur. Quod enim non sit in eis obligatio realis patet ex eisdem me- dijs negatiuè sumptis: quia, scilicet talium bonorum usurarij sunt verè domini, & eis fructificat. Quod verò personalem habeant obligationem annexa, patet & ex eo quod passi usuram habent actionem super omnibus bonis usurarij, si usurarius soluere renuit, sicut quilibet alius creditor: non enim dete- rioris est conditionis is, cui usura restituenda est alijs creditoribus. Et ex eo quod secundum Theo- logorum

logorum sententiam, filius illius, cuius bona non excedunt vsuras reddendas, nullus potest tota conscientia uxorem accipere cum dote: hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur omnia bona illius obligata esse eis à quibus vsuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorum, quam modernorum opinio saluari potest, vt illorum sermo de personali, horum vero de reali obligatione accipiantur.

Ad obiecta vero, quamuis ex dictis possit patere responsio, quidam tamen unicam distinctionem addendam censent, scilicet de titulo lucratiuo, & oneroso dicentes, quod si bona vsurarij transeunt ad alterum titulo oneroso (puta emptione, vel dote, &c.) quod transeunt absque obligatione aliqua: si vero transeunt titulo lucratiuo, quod remanent obligata. Alij vero huic distinctioni aliam superaddunt de bonis exemptis ex pecunia vsuraria, & bonis aliter habitis, & credunt distinctionem illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vsuraria, & hoc ex officio iudicis, & non in alijs bonis.

Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firmare videntur, dicendum est sequendo Theologos (quorum est de vsura determinare) quod loquendo de bonis non per vsuram extortis, sola temporis distinctio consideranda est, scilicet aut tempore quo res vsurarij ad me aduenit, quocumque titulo vsurarius remanebat potens, ad restituendum, aut non. Si remanebat potens, res transit absque aliqua obligatione: si remanebat impotens, transit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactionem pro illa parte, quocumque titulo ad me res deuenerit, & mihi imputandum est, si ab illo emi, vel dotem accepi, cuius erant tot debita, quod adæquabant, vel excedebant bona propria. Nec distingo inter empta ex pecunia vsuraria, & alia bona, quoniam idem esse iudicium de eis, & de alijs ratio suadet, ex quo uere habet eorum dominium & fructus: & S. Th. ubi supra dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decre. cum tu, extra. de usuris. Alex. 3. non mandat ipsa restitui, sed uendi ut pretium habeatur, ex quo possint usuræ reddi. Mediolani die 4. Aprilis, 1500.

Q U A E S T I O V.

Vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.

Quæritur vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum. Et uidetur quod sic. Primò quia hoc sentit glo. in cap. tua nos. de usu. & eam communiter sequuntur doct. vt Panor. ibidem dicit.

Secundò, quia filii tenentur ad restitutionem sicut parentes sui si uiuerent. vt in prædicta decre. dicitur: sed parentes tenentur secundum totam facultatem suam: ergo filii tenentur secundum totam hereditatem: sed absque consumptione mediæ hereditatis quandoque restitutio integra fieri potest: vt patet in magna hereditate, & paucis paruisque usuris, ergo altero hærede non soluendo alter teneatur in solidum.

In oppositum est generalis regula soluendorum debitorum, scilicet quod hæredes tenentur secundum hereditatis portiones tantum.

Respondeo quod canonistæ (vt allegatum est) tenent partem affirmatiuam: aut quia credunt omnia

bona vsurarij esse tacite obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hereditatis obligate, aut quia putant hoc esse practicandum in fauorem defuncti, vt eius anima citius liberetur, quamuis non credant de iuris rigore esse necessarium. mihi autem secundum Theologalia principia videtur oppositum. & ratio est, quia sufficit restituere simpliciter, quod simpliciter ablatum est. Constat autem, quod in diuisione hereditatis admixta vsuris diuiditur simul & res alienum, ac per hoc secundum portiones hereditarias fiunt, & vsurarum, vt scilicet succedens in duabus partibus hereditatis, suscipiat esse duas partes lucris vsurarij, &c. Si igitur vnus restituere uult, sat est quod tantum reddat quantum hereditauit: vel vt melius loquar quantum hereditasset secundum propriam portionem hereditatis. Dico autem hoc, quia etiam si nihil vsuratum ad heredem peruenit, nihilominus tenetur secundum portionem hereditariam, quia personam patris induit secundum suam portionem, & consequenter eius obligationem participat. Et confirmatur, quia nullus tenetur ad restituendum plusquam obligetur: sed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, sicut hereditas: quemadmodum & ius exigendorum, nõ ergo tota obligatio ad alterum transit heredem, & consequenter non tenetur in solidum.

Nec obstat si dicatur, quod regulariter hæredes vsurarij tenentur secundum hereditarias portiones: sed in casu, quod alter efficitur impotens ad soluendum, & vires hereditarie in altero sufficiunt, alter tenetur in solidum. Hoc enim esse uoluntarium ex eo patet, quod quum ex iure successionis, & hereditatis preceptis manifestum sit, nõ teneri nisi secundum portionem hereditariam, ex hoc quod alter in mora restituendi fuit, non debet alter grauari, alioquin sequeretur, quod si alter hæres in principio successionis, secundum portionem suam restituisset altero nolente satisfacere, & postmodum impotente reddito, quod ille innocens tunc tenetur satisfacere etiam pro portione cohæredis, quod est manifestè absurdum, & contra rationem, quia quum hereditas secundum iustitiam ad eundem sit, deducto are alieno, consequens est quod ille, qui portionem hereditatis sibi debite percipit, proportionaliter satisfaciendus quo ad res alienum, etiam secundum iuris rigorem nullo reatu strictus remaneat. Non ergo tenetur alter in solidum cohærede impotente effecto, & hoc per se loquendo, posset enim per accidens contingere, quod teneretur in solidum, si in diuisione, aut successione hereditatis induxisset cohæredem ad retentionem vsurarum.

Rationes autem alterius opinionis facile soluntur, quum enim obligatio omnium bonorum vsurarij, ad vsuras restituendas non sit realis, sed ratione personæ (vt superius dictum est) consequens est quod diuisa persona vsurarij in hæredes, diuisa quoque proportionaliter transit ad hæredes obligatio illa, ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, nisi secundum suam portionem. Et nota quod obligatio illa bonorum quodammodo augetur, & quodammodo minuitur in diuisione hereditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur sicut hereditas. Augetur uero pro quanto singulæ partes illius obligationis singulos hæredes sic afficiunt, vt transeant in omnia eorum bona etiam aliunde habita, ita quod omnia bona cuiusque hæredis

redis vndecunque illa aduenerint, sunt obligata ratione personæ ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in se semel hic hæres suscepit, hereditatem ad eundo. Hæc enim est natura tacite obligationis bonorum ratione personæ, vt omnia bona illius in quantum illius sunt, non absolute afficiat. Practica autem que in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iustitiæ habet, sed eleemosynariæ largitatis tantum: non enim debet cogialiquis ad id, ad quod non tenetur.

Ad primum ergo horum, quæ in principio obiecta sunt, dicitur quod quum glo. fundetur super obligatione totius hereditatis ad restitutionem vsurarum, & ex hoc non sequatur conclusio sua, scilicet quod alter teneatur in solidum, admittenda non est glossæ autoritas, nulla sufficienti ratione fulsa, sed sola turba sequacium. De qua non est curandum, quia voluntariè sequantur glossam, negando eius fundamentum (vt moderni) vel errant in fundamento, vt antiquiores, quemadmodum in præcedenti quæst. dictum est.

Ad secundum vero dicitur, quod filij tenentur, sicut & pater, obligatione, scilicet personali omnium bonorum suorum. Sed in hoc est differentia, quod pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem, quilibet autem hæres est pars illius personæ, & consequenter partem tantum obligationis subit, & ideo quemadmodum viuente patre omnia sua bona erant tacite obnoxia ratione personæ cis a quibus extortæ sunt vsuræ, quo ad omnes vsuras extortas, sic diuisa hereditate cuiusque hæredis bona omnia sunt tacite obligata ratione personæ eisdem quò ad partem vsurarum iuxta portionem hereditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani, die 18. Aprilis, 1500.

DE PETITIONE

lucris cessantis.

QVÆSTIO VI.

Vtrum quando licet petere damnum lucris cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

Qvaritur, vtrum quando licet petere damnum lucris cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

Et videtur quod sic. Primò, quia hoc videtur de cetero in cap. nauiganti, de vsuris in fine, ubi excusatur uendens rem seruandam tanti, quanti vendenda creditur tempore statuto: hoc enim nihil aliud est, quam totum lucrum speratum in futuro ex nunc percipere.

Præterea, secundum doct. creditor propter moram debitoris potest petere interesse lucris cessantis: sic quod potest petere tantum quantum verisimiliter ille lucratus fuisset cum illa pecunia, si est mercator industrius. Hoc autem est totum lucrum cessans petere, ergo.

In oppositum est differentia inter interesse damni emergentis, & lucris cessantis: quia illud est æqualiter compensandum, hoc autem non.

Respondeo, Quod quia contingit scire in vniuersali, & ignorare in particulari. Possit ideo quum communis animi conceptio & Theologorum & Canonistarum sit, quod inter habere aliquid in actu & habere illud in potentia multum refert, sic magna debet esse differentia inter recompenfationem eius, quod habetur in actu, & illius quod possidetur in potentia. Contingit tamen, quosdam non aduertentes, quod lucrum cessans sit de nu-

mero eorum, quæ habentur in potentia, & veritati & sibiipsis contradicere, dum afferunt posse peti totum lucrum cessans, quando damnum lucris cessantis recompenfandum venit. Manifestè siquidem pater lucrum cessans nondum actu haberi, sed in potentia tantum esse, vel fuisse, ac per hoc multipliciter possibile impediri, vnde absque dubio quamuis licitum sit quandoque petere damnum lucris cessantis, non tamen est licitum petere totum lucrum cessans, sed secundum propinquitatem & elongationem potentia ab actu, & alias particulares circumstantias ad arbitrium boni viri recompenfatio facienda.

Ad primum ergo in oppositum dicendum, quod decretalis illa non habet rationem lucris cessantis, sed temporis, pro quo res venditur. Quum enim regulare sit, quod pretium rei venalis statuitur secundum tempus, pro quo fit venditio, non in quo ille qui erat seruaturus suas merces, & tamen nunc vendit. supponitur quod vendat pro tempore, pro quo intendebat vendere tunc, tunc vero contractum celebrare cum rei exhibitione, & ideo potest vendere quanti creditur tunc videnda. Quamuis autem etiam Decretalis hoc non dicat: sed solum quod potest vendere amplius, quam tempore contractus valeat.

Ad secundum dicitur, quod doctores illi imitandi in hoc non sunt, quia sibiipsis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus casibus, (quod hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, quod licet plus forte accipere ratione interesse, quia negationibus licitis aut agris emendis pecunia exposita esset, non intelligas, quod liceat petere tantum, sed aliquid ad arbitrium sapientium. Mediolani, die 24. Aprilis, 1500.

TRACTATVS NONVS.

De simonia in tres quæstiones diuisus.

SYMMARIVM.

- D**
- 1 Num emptio ecclesiasticorum beneficiorum sit simoniaca, quia prohibita, quia simoniaca, hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.
  - 2 Num emens, & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam sit simoniacus.
  - 3 Num vacante sede, & querentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam, & Ecclesie ruinam, liceat viro probo, & digno querere pontificatum. adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragiis propter hunc finem, vt in sede positus Ecclesie proficiat, & illam reformet.

QVÆSTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia simoniaca, hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

Qvaritur, vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia simoniaca, hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo. Videtur enim, quod sit iuris positiuo. Primo, quia titulus